

Suki Béla

1930—1982

Tanárnak indult, tanár lett, és az is maradt mindvégig. A történelem és a filozófia érdekelte, de nem a folyamatok közvetlen összefüggéseit akarta megismerni és megismertetni, és nem is az első rétegeket akarta meglátni és megláttatni a jelenségek és események mögött: a gondolkodás történetének igyekezett a mélyére hatolni: a filozófia történetét választotta kutatásai és elmélkedései tárgyául. Így lett filozófiatörténész. A filozófiatörténet azonban bizonyos értelemben szükségképpen filozófia is, a bölcsélet manifesztációja történelmi mozgásában — ennél fogva filozófussá is vált, végső elemzésben történésszfilozófussá, a szónak különleges jelentése szerint. Szemléletének kiindulópontját és gondolkodói módszereit — nemzedékének legjobbjaival együtt, akik között szellemi pályájának minden szakaszában ott volt kezdettől fogva — a dialektikus és történelmi materializmusból merítette, és ettől az alaptól sohasem szakadt el, bármennyire ellentétes gondolatrendszernek útvesztőt írt át is végig megismerő, értelmező és megismertető szándékkal.

Önálló munkássága viszonylag lassan bontakozott ki. Két, egymástól elütő, mintegy előkészületi periódus előzte meg: előbb egy spontán meggyőződéstől fűtött, de egyelőre inkább csak klisészerű ismeretekkel alátámasztott, erőteljesen polemizáló és kevésbé elmélyülő fázis. Ezt mintha hirtelen megtorpanás zárta volna le. Úgy tűnt, hogy önmagával meghasonulva hátat fordított mindannak, amit addig csinált. Valóban visszahúzódott, de közben — szinte titokban — lenyűgöző szorgalommal tanult. Lépésről lépésre vette birtokába azt a területet, amelynek felszínét korábban már bejárta. Közben szokott-szokatlan körülmények között élt a jelenben, és végezte nem kevés fáradsággal járó mindennapi munkáját. És ugyanakkor a jelenben akart immár mélyebben és biztosabban, önmaga számára is „hitelesebben” eligazodni — ekkor és ezzel tudta le igazi történésszi tanulóéveit és ebben az időszakban és ebben az erőfeszítésben érlelődött gondolkodása valóban filozófikussá. Történelmet tanult és filozófiát, de nem elégitették ki többé a készen kapott formulák, nem érte be az áthagyományozottan közvetített ismeretanyaggal, hanem arra törekedett — hallatlan erőfeszítéssel —, hogy a forrásokat tegye magáévá. Marx alapvető filozófiai munkáit dolgozta fel, Marx és Engels korát tanulmányozta, és a jelenben azzal az áramlattal ismerkedett, amely az ötvenes évek végén élte nálunk ekkor már nem ezoterikus, és éppen ezért az újdonság erejével ható második recepcióját, elsősorban irodalmi vetületében szélesebb értelmiségi érdeklődést keltve: az egzisztencializmussal.

Ekkor már tudta, hogy az ismeretlen cáfolatának nem lehet tartós eredménye, és egyúttal azt is észrevette, hogy az egzisztencializmus nem csupán századunk középső harmadának aránylag könnyen népszerűsödő terméke, hanem egy átfogóbb és mélyebb, látszólag passzivitása ellenére is hatékonyabb filozófiai iránynak népszerűbb változata, amely a marxista elmélet alaptételeivel egy időben jött létre. Nem konkrét reakcióként, hanem egy ellenkező alternatíva pozíciójából, hogy a huszadik században — főként az első világháború vége óta — fővonulata nevének nevezve mint egzisztenciális filozófia a legjelentősebb és legszerteágazóbb polgári létértelmezésévé válják, a konfrontáció legkövetkezetesebben végiggondolt ellenpólusává a marxizmussal szemben. Ez a felismerés indította arra, hogy az irányzat két kulcsponti szerepet betöltő gondolkodójával foglalkozzék elsősorban: Kierkegaard-ral, aki az alapokat vetette meg és Heideggerrel, akiben az egzisztenciális filozófia kiteljesedett.

Célja eleve kettős volt, és a kettőséget a maga meggyőződése és sajátos képességei úgy foglalták egységbe, hogy ösztönös teleológiával elébe ment a hatvanas-hetvenes évek társadalmi-művelődési igényeinek. Az egyre differenciáltabb hazai érdeklődést ekkor már szélesebb körben sem elégítette ki az — éppoly kevéssé, mint annak idején őt magát —, hogy pusztán nézeteket halljon a filozófiáról, hanem a különböző filozófiákkal és filozófusokkal akart megismerkedni, vagyis az „egyéni tanulóéveknek” törekvése objektív követeléssé vált. Első két nagy munkája, a „Kierkegaard” és a *Martin Heidegger* ezért lett azonnal népszerű: mindezekelőtt bőségesen adott „szövegeket”, a lehetőségek határain belül pontosan és hitelesen szolgáltatta meg a filozófust magát, ezzel mutatta be gondolatvilágát és elsődlegesen így tette megismerhetővé. (Technikai megoldás szempontjából a „Kierkegaard” antológiaszerű megoldást választott, a *Heidegger* viszont a „szöveget” — a tárgy sajátágaival számot vetve — a külső értelmezésbe és az értékelésbe ágyazta be.) A válogatás és a fordítás eleve egyben első fokú értelmezés is volt — mint ahogy mindig is az —, filozófusokról lévén szó az elsődleges tudományos megközelítés, és ugyanakkor adott esetben a legelemibb tudományos állásfoglalás. A filozófémák mélyére ható értelmezés, amely a tudományosság második fokozata s egyúttal nevelés is a tudományosságra, példa arra, hogy egy idegen gondolatrendszerében miképpen lehet az egyszerűbbtől a bonyolult felé haladva eligazodni, amely nemcsak tudás, nemcsak gyakorlat, hanem érzék kérdése is és egyszersmind az értelmező korának kérdésfeltevéseit tartalmazó követelmény — ez a másodfokú értelmezés a szövegekből nőtt ki, mintegy az olvasó szeme láttára, az érdeklődőt „együtt”-gondolkoztatva.

A filozófiáról és a filozófiákról szóló munkáknak ez a legérdekesebb és legtanulságosabb rétege, elvi szempontból márcsak azért is, mert itt válik szét a pusztán népszerűsítő szándék és a szaktudományos törekvés. A két könyvnek ezen a szinten is sikerült egybeolvasztania azt a kettőséget, amelyről már volt szó, és amely ebben a rétegekben kissé más irányúan és összetettebben jelentkezett. A mondanivalót a szakképzetlen olvasó is mindvégig követni tudja — ez szerzője ritka pedagógiai adottságainak érdeme —, még olyankor is, amikor a szakfilozófus számára új kategóriákat dolgoz ki és bizonyít be (itt elsősorban a *Heidegger* egyes részleteire kell utalni), anélkül, hogy a laikust érthetetlen bonyodalmakba keverné.

Es nunc venio ad fortissimum: éppen filozófiai munkáknál a legdöntőbb az értékelés, minden ellenkező állítás ellenére a tényszerű megismertetés és megértetés után ennek kell következnie, ezzel válik a filozófiatörténeti mű nemcsak történeti, hanem történetfilozófiai tanúságtétellé. Az egyéni pálya kezdeti szakaszának polemizáló készsége itt tér vissza magasabb szintézisben: a napi polémia a történelmi konfrontáció összefüggéseiben jelenik meg, amelyet az egymással szembeállítva vizsgált és ábrázolt komplexumok beható ismeretéből kifejlesztett állásfoglalás tesz hitelessé.

Ötvenegy évesen hagyott itt bennünket.

HALÁSZ ELŐD